

Kenmerkend aan het ontwerp is ook het duidelijk afgelijnd volume. De centrale doelstelling is het benutten van de resruimte als een levende overgangsruijnte. Dat staat in schril contrast met de paviljoengedachte die op het eind van de twintigste eeuw gehanteerd werd. Elke afdeling werd in een afzonderlijk paviljoen ondergebracht op een veilige afstand van elkaar. Het resultaat was een versnippering van de campus met veel nutteloze tussenruimte. Met de invulling van de laatste als tuin, plein of ontspanningsplek kan wat nu een vaag terrein is, functioneren als verbindend element tussen de verschillende paviljoenen.

De patio's zijn de elementaire deeltjes van het gebouw. Het is een gemeenschappelijke ruimte die plaats biedt voor ontmoeting, maar toch geborgen is door het welomlijnd geheel van de opnamedienst. Tegelijk doorbreken de patio's de muren van de psychiatrische instelling en bieden de patiënten zo een uitkijk op een andere wereld buiten de instelling. Het onthaal, de apotheek, de dagopvang en de open unit situeren zich daarom aan de noordgevel rond halfopen patio's. De crisisunit en gesloten unit situeren zich aan de zuidzijde rond ingesloten patio's, waardoor alsnog licht, lucht en ruimte binnendringt in deze gesloten afdelingen. Zelfs de isoleercellen kregen – heel ongewoon – een eigen interne patio, waardoor de patiënten in time-out op een eigen buitenruimte uitkijken.

Het tweede principe dat het ontwerp structureert, is de brede, centrale gang. Het vormt een ruggengraat die vanuit de inkom alle verschillende units en diensten aaneenrijgt. De interne gangen vertrekken als gesloten lussen vanuit de centrale gang. Op verschillende manieren is gezocht om de gang te ontdoen van de gebruikelijke klinische functionaliteit. Zo vormt de inkomhal en centrale koepel een lichtkunstwerk van Joost van Zanden dat een speels kleureffect reflecteert in de centrale gang. Veel minder visueel aanwezig, maar daarom niet minder belangrijk, is de weloverwogen breedte van de gangen in de opnamedienst. Via een procedureslag bij de afwijkingscommissie Binnenlandse Zaken kon de normering aangepast worden van 2,4 meter naar 1,8 meter – een afmeting die veel meer geborgenheid biedt aan patiënten en praktisch mogelijk is omdat in een opnamedienst niet met bedden gerold wordt.

Opnamedienst Lumen is de hoeksteen van de modernisatie van de campus Sint-Jan Baptist. Veel is gelegen aan de toekomstige bouwopdrachten, zoals de in aanbouw zijnde geriatrie-eenheid en de geplande forensische eenheid. Evenveel – of misschien wel meer – is gelegen aan de eventuele afbraak van het immense hoofdgebouw en de vervangende bouwprojecten. Pas dan zal blijken of de structurerende principes van de opnamedienst draagkrachtig genoeg zijn om ook de hele zorgcampus om te vormen tot een complex, maar welomlijnd stadsdeel.

Gideon Boie

onderzoeker BAVO / Faculteit Architectuur KU Leuven

